

Socialmedicin

Inledning	2
Ordförklaringar	3
Övergripande kompetensdefinition	6
Definition av kompetensområdet	6
Kompetenskrav	6
Kompetenskrav för medicinsk kompetens	6
Kompetenskrav för kommunikativ kompetens, ledarskapskompetens samt kompetens inom medicinsk vetenskap och kvalitetsarbete	7
Utbildningsstruktur	9
Särskilda rekommendationer	10
Delmål	11
Medicinsk kompetens	11
Kommunikativ kompetens	14
Ledarskapskompetens	15
Kompetens inom medicinsk vetenskap och kvalitetsarbete	16

Inledning

Den 24 juni 2008 beslutade Socialstyrelsen att meddela nya föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2008:17) om läkarnas specialiseringstjänstgöring. Författningen består dels av en allmän del med gemensamma bestämmelser för alla specialiteter, dels av en specifik del med alla målbeskrivningar. Målbeskrivningen för respektive specialitet ska läsas mot bakgrund av bestämmelserna i den allmänna delen.

I varje målbeskrivning finns ett avsnitt med rubriken ”Utbildningsstruktur” som utgör allmänna råd. Även de lärandemetoder under rubriken ”Delmål” där ingen uppföljning anges utgör allmänna råd.

Ordförklaringar

aktuell handledare	specialistläkare vars specialistkompetens motsvarar det kompetensområde som delmålet avser och som har att ansvara för ST-läkarens professionella utveckling under angiven lärandeperiod eller metod för lärande uppdraget som handledare för en ST-läkare omfattar som regel hela specialistutbildningen men kan också omfatta del eller delar av den
auskultation	under handledning och enligt ett på förhand strukturerat program studera specialistläkarens eller annan hälso- och sjukvårdspersonals yrkesutövning genom att följa en eller flera yrkesutövare samt i viss mån utföra uppgifter inom det aktuella området
bedöma	skaffa sig en välgrundad uppfattning om en patient eller motsvarande som grund för vidare handläggning
behärska	fullständigt kunna bedöma och handlägga utredning, diagnostik, behandling och uppföljning av en patient, eller motsvarande, och att fullständigt kunna använda för området relevanta tekniker
förmåga	personlig kapacitet att utföra eller uträtta något
ha kunskap	genom teoretiska studier och/eller praktisk yrkesutövning ha tillägnat sig vetande och insikter inom ett område

ha kännedom	genom teoretiska studier och/eller praktisk yrkesutövning ha tillägnat sig visst vetande inom ett område
handleda under handledning	som ST-läkare handleda en medarbetare och samtidigt själv bli handledd av en specialistkompetent läkare
handleda	kontinuerligt och i dialogform stödjande och vägledande samt bedöma en medarbetarens professionella utveckling
handledning	se handleda
handlägga	aktivt utföra åtgärder avseende utredning, diagnostik, behandling och uppföljning av en patient, eller motsvarande, och ha övergripande ansvar för att dessa åtgärder utförs
initialt handlägga	som första omhändertagande läkare aktivt utföra åtgärder avseende utredning, diagnostik, behandling och uppföljning av en patient, eller motsvarande, och ha övergripande ansvar för att dessa åtgärder utförs
initialt bedöma	som första omhändertagande läkare skaffa sig en välgrundad uppfattning om en patient eller motsvarande, som grund för vidare handläggning
inomprofessionell reflektion i grupp	reflektion som görs i grupp tillsammans med andra läkare i främst vidareutbildnings- och fortbildningssyfte
klinisk tjänstgöring	hälso- och sjukvårdsarbete som ST-läkaren utför under eget yrkesansvar och med stöd av handledare

kurs	lärarledd utbildning med en fastställd plan som ges under en avgränsad tidsperiod
medsittning	utbildningsaktivitet som innebär att ST-läkaren iakttar när en specialistläkare eller annan hälso- och sjukvårdspersonal har patientbesök eller utvärderingsaktivitet som innebär att en specialistläkare eller annan hälso- och sjukvårdspersonal iakttar och bedömer ST-läkaren när den har patientbesök
seminarium	undervisning i gruppform med aktivt deltagande
träning i simulerad miljö	träning som utförs i en skapad miljö avsedd att efterlikna verkligheten
större yrkesrelaterad sammankomst	konferens, kongress, symposium eller motsvarande
vårdcentral	vårdenhet med mottagningsverksamhet inom primärvård
vårdteamarbete	arbete där ST-läkaren under handledning medverkar i och ibland leder en grupp av samverkande hälso- och sjukvårdspersonal med olika kompetenser som har till uppgift att svara för vård av enskilda eller för en grupp av patienter

Övergripande kompetensdefinition

Definition av kompetensområdet

Specialiteten socialmedicin omfattar kompetens om människors hälsa och sjukdom i samspel med det omgivande samhället.

Socialmedicinen kännetecknas av kunskap om hälsans bestämningsfaktorer såsom sociala och psykosociala orsaker till ohälsa och sjukdom, samhällsstrukturens, miljöns, vårdsystemens, arbetslivets samt människors livsvillkors och levnadsvanors betydelse för hälsan i olika grupper, hälsans fördelning i befolkningen samt sociala konsekvenser av sjukdom. Socialmedicin omfattar även klinisk kunskap om folksjukdomar, särskilt bland marginaliserade grupper.

Denna socialmedicinska kompetens och färdighet i epidemiologi samt hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete är en viktig resurs i hälso- och sjukvården. Med bakgrund i sjukvården och medicinen bidrar socialmedicinen med sakkunskap i folkhälsoarbete, global hälsa, planering, organisation, utveckling och utvärdering av hälso- och sjukvård och i övriga samhällssektorer.

Kompetenskrav

Kompetenskrav för medicinsk kompetens

För specialistkompetens i socialmedicin krävs grundläggande kunskaper och färdigheter inom det socialmedicinska ämnesområdets fyra huvudsakliga kompetensområden: epidemiologi, hälso- och sjukvårdsforskning, administrativ medicin samt folkhälsoarbete och prevention.

Vidare krävs att man självständigt kan kartlägga, följa och analysera hälsoläget och bestämningsfaktorer för hälsa och sjukdom i befolkningen, planera, implementera och utvärdera hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser, analysera sociala konsekvenser av sjukdom och ohälsa, analysera och föreslå åtgärder mot ojämlikhet i hälsa, bevaka hälsoutvecklingen i samhällets utsatta grupper samt följa och kommunicera samhällsvetenskaplig och medicinsk forskning om mekanismer för hälsa och sjukdom. Härutöver krävs

att man självständigt kan initialt handlägga vanliga, akuta och kroniska sjukdomstillstånd, främst bland marginaliserade grupper.

Vidare krävs god kunskap om ledning, styrning, organisation och hälsoorientering av hälso- och sjukvård, om hälsoekonomiska metoder och deras tillämpning samt om socialförsäkringssystem och försäkringsmedicin. Det krävs också viss erfarenhet av att genomföra analyser av och prioritera sjukvårds- och rehabiliteringsbehov, att planera och utvärdera effekten av sjukvårds- och rehabiliteringsinsatser på individ-, grupp- och befolkningsnivå samt att undervisa och sprida kunskap i andra former.

Slutligen krävs att man har kunskap om eller har närvarat vid forskningsprojekt avseende epidemiologi, hälsofrämjande och förebyggande insatser eller hälso- och sjukvårdsforskning, internationella samarbetsprojekt kring socialmedicinska frågeställningar, metodutveckling inom det socialmedicinska kompetensområdet, policyarbete i hälsofrämjande syfte, socialtjänstens arbetsmetoder samt om marginaliserade gruppers sjukdomstillstånd.

Kompetenskrav för kommunikativ kompetens, ledarskapskompetens samt kompetens inom medicinsk vetenskap och kvalitetsarbete

Kommunikativ kompetens

Den jämlika och ansvarstagande patienten

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga till dialog och att ha en öppen kontakt med patienten och dennes närstående. Kontakten ska präglas av empati och förtroende samt respekt för patientens rätt till information, inflytande och delaktighet i besluten. Kontakten ska också präglas av samverkan och lyhördhet för patientens behov, önskemål och rätt till självbestämmande samt ge stimulans åt patientens engagemang och ansvar för sin egen vård.

Mångfalds- och genusaspekter

Kommunikationen med patienten och dennes närstående ska präglas av kunskap och respekt för transkulturella aspekter och mångfaldsaspekter såsom ålder, språk, etnicitet, sexuell läggning och religion samt genus.

Interprofessionella relationer

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga till kommunikation, såväl skriftlig som muntlig, med andra läkare och medarbetare, med respekt för deras yrkeskunskaper och kompetens. Det samma gäller för kontakter med företrädare för allmänheten och olika samhällsinstanser.

Pedagogisk förmåga

Den specialistkompetenta läkaren ska ha pedagogisk förmåga för att kunna informera och undervisa, främst patienter och deras närstående men också andra läkare och medarbetare samt studenter.

Professionellt förhållningssätt och etik

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga till att kontinuerligt arbeta med sitt professionella och läkaretiska förhållningssätt, med målet att kunna fatta självständiga beslut av medicinsk etisk natur.

Egen kompetensutveckling

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga till att kontinuerligt pröva och identifiera, tillsammans med verksamhetens krav, de egna behoven för kompetensutveckling för att kunna motsvara kraven på bästa möjliga vård för patienterna.

Ledarskapskompetens

Medarbetarskap

Den specialistkompetenta läkaren ska ha utvecklat förmåga till självkännedom och kunskap om den egna funktionen och rollen i organisationen.

Handledarskap

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga till att handleda andra läkare och medarbetare samt studenter.

Ledarskap

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga till ledarskap som utmärks av samverkan, öppenhet och dialog med medarbetarna. Ledarskapet ska vidare präglas av delaktighet och verksam-

hetsutveckling, som är förbättringsinriktad. Förmåga att leda arbete i vårdteam är grundläggande.

Systemkunskap

Den specialistkompetenta läkaren ska ha kunskap om hälso- och sjukvårdens organisation, administration, ledning, ekonomi och regelverk samt om dess styrning för bästa resursutnyttjande.

Kompetens inom medicinsk vetenskap och kvalitetsarbete

Medicinsk vetenskap

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga till ett medicinskt vetenskapligt syn- och förhållningssätt, kunskap om forskningsmetodik, inklusive epidemiologiska grundbegrepp, samt om metoder för evidensbaserad medicin och granskning av vetenskaplig information.

Förbättrings- och kvalitetsarbete

Den specialistkompetenta läkaren ska ha kunskap om och kompetens i evidensbaserat förbättrings- och kvalitetsarbete. Målet är att kunna initiera, delta i och leda kontinuerligt systematiskt förbättringsarbete med betoning på patient- och folkhälso nytta, patientsäkerhet, helhetsperspektiv och effektivitet.

Folkhälsa och prevention

Den specialistkompetenta läkaren ska ha kunskap om hälsans bestämningfaktorer och andra folkhälsoaspekter samt om metoder för hälsofrämjande samt skade- och sjukdomsförebyggande insatser för att i det medicinskt vetenskapliga arbetet och kvalitetsarbetet kunna beakta denna kunskap.

Utbildningsstruktur

De teoretiska kunskaperna tillgodoses främst genom kurser i socialmedicin och folkhälsovetenskap, med en kompetens som motsvarar magisternivå. Praktiska färdigheter i socialmedicin skaffar sig ST-läkaren genom handledd tjänstgöring inom de fyra huvudsakliga kompetensområdena epidemiologi, hälso- och sjukvårdsforskning, administrativ medicin samt folkhälsoarbete och prevention.

Utbildningen fullgörs lämpligen huvudsakligen vid socialmedicinsk enhet eller motsvarande och varvas på lämpligt sätt med de nödvändiga teoretiska utbildningsmomenten och med patientvårdande klinisk tjänstgöring inom specialiteter som arbetar med folksjukdomar och marginaliserade gruppers sjukdomar, såväl i den öppna som i den slutna vården.

Inledningsvis tjänstgör ST-läkaren lämpligen vid socialmedicinsk enhet, och genomgår parallellt kurser i ämnen som är grundläggande för specialiteten.

Därefter kan ST-läkaren utföra ett eget arbete inom folkhälsoområdet motsvarande magisternivå. Parallellt med detta bör den patientvårdande kliniska tjänstgöringen ske. Sedan fortsätter ST-läkaren lämpligen sin tjänstgöring på socialmedicinsk enhet, varvat med kurser.

Vidare görs fortsatt arbete på socialmedicinsk enhet, varvat med kurs i ledarskap och kommunikation, och patientvårdande klinisk tjänstgöring.

Utbildningen avslutas bäst med patientvårdande klinisk tjänstgöring.

Särskilda rekommendationer

Läkarorganisationernas specialitetsföreningar och sektioner har utformat särskilda rekommendationer för sina specialiteter. Rekommendationerna rör bland annat hur specialiseringstjänstgöringen kan läggas upp.

Delmål

Medicinsk kompetens

Delmål 1	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska kartläggning och analys av hälsoläget och bestämningsfaktorer för hälsa och sjukdom i befolkningen	Tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare

Delmål 2	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska analys av orsaker till ojämlikhet i hälsa samt att kunna handlägga åtgärder mot ojämlikhet i hälsa	Tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare

Delmål 3	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska hälso-utvecklingen i samhällets marginaliserade grupper samt att ha kännedom om socialtjänstens arbete och metoder	Auskultation under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare

Delmål 4	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska tillämpning av hälsoekonomiska metoder samt att ha kunskap om ledning, styrning och organisation av hälso- och sjukvård	Tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare

Delmål 5	Metoder för lärande	Uppföljning
Att kunna handlägga förbättringsarbete med inriktning mot en mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård	Tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare

Delmål 6	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska tillämpning av socialförsäkringssystemet och försäkringsmedicin samt att ha kunskap om de sociala konsekvenserna av sjukdom och ohälsa	Tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare

Delmål 7	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska planering, implementering och utvärdering av hälsofrämjande insatser på individ-, grupp och samhällsnivå	Tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare

Delmål 8	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska planering, implementering och utvärdering av sjukdomsförebyggande insatser på individ-, grupp- och samhälls nivå	Tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare

Delmål 9	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha kännedom om internationella socialmedicinska projekt	Tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare

Delmål 10	Metoder för lärande	Uppföljning
Att kunna handlägga vanliga akuta och kroniska sjukdomstillstånd, särskilt medicinska problem, hos marginaliserade grupper	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare

Delmål 11	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska samhällsvetenskaplig, beteendevetenskaplig och medicinsk forskning om mekanismer för hälsa och sjukdom	Tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare

Kommunikativ kompetens

Delmål 12	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga till dialog och en öppen kontakt med patienten och dennes närstående	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare

Delmål 13	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga till kommunikation, såväl skriftlig som muntlig, med andra läkare och medarbetare	Tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Undervisa under handledning	

Delmål 14	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga att informera och undervisa patienter, närstående, andra läkare och medarbetare samt studenter	Tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Undervisa under handledning	

Ledarskapskompetens

Delmål 15	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga att handleda andra läkare och medarbetare samt studenter	Tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Handleda under handledning	

Delmål 16	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga att leda i samverkan och dialog med medarbetarna samt i vårdteam	Tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Vårdteamarbete under handledning	

Delmål 17	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha kunskap om hälso- och sjukvårdens organisation, styrning och regelverk	Tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare

Kompetens inom medicinsk vetenskap och kvalitetsarbete

Delmål 18	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga till ett vetenskapligt syn- och förhållningssätt	Tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Skriftligt individuellt arbete under handledning enligt vetenskapliga principer	Intyg om godkänt skriftligt individuellt arbete utfärdat av aktuell handledare

Delmål 19	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha kunskap om och kompetens i evidensbaserat förbättrings- och kvalitetsarbete	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Kvalitets- och utvecklingsarbete under handledning	Intyg om godkänt kvalitets- och utvecklingsarbete utfärdat av aktuell handledare